

Terveysten arvot ja etiikka

Terveysten tavoittelu ja terveyteen liittyvät ratkaisut ovat aina arvovalintoja – ja niitä voidaan tarkastella erilaisista eettisistä näkökulmista. Ratkaisuja voidaan miettiä yksilön, läheisten ihmisten ja yhteiskunnan näkökulmasta. Lisäksi on hyvä muistaa se, että ihminen voi olla aidosti vastuussa vain niistä valinnoista ja teoista, jotka ovat to-della hänen mahdollisuuksiensa rajoissa.

Etiikka määritellään yleensä opiksi, joka tutkii ihmisen arvoja ja moraalialia, se on siis oppi hyvästä ja pahasta. Etiikan keskeinen arvo on hyvä, ja etiikan kysymykset palautuvat aina siihen, mikä on hyvää. Hyvää sinänsä ei määritellä, se jää ihmisen ymmärrettäväksi.

Moraali voidaan käsittää yksilön siveelliseksi kannaksi tai yhteisön katsomukseksi siitä, mikä on oikein tai väärin, hyvää tai pahaa. Moraalilla tarkoitetaan kaikkea ihmisten toimintaa ja yhteiselämää ohjaavia ja sääteleviä tapoja, sääntöjä ja ihanteita. Lisäksi moraalilla tarkoitetaan hyvää ja oikeaa koskevia käsityksiä, kuten arvoja ja normeja. Moraalia ja etiikkaa voidaan siis arkikielessä pitää lähes synonyymeina.

Arvoja ovat ihmisten tärkeinä ja tavoiteltavina pitämät asiat, joiden pohjalta valintoja tehdään. Arvot ymmärretään usein suhteellisen pysyviksi käsityksiksi siitä, mikä on hyvää, tärkeää, ihannoitavaa ja tavoiteltavaa (esim. elämä, onnellisuus, vapaus, terveys, itsenäisyys, turvallisuus ja niin edelleen).

Normit ovat julkilausumattomia sosiaalisia toimintasääntöjä tai vakiintuneita käytäntöjä (tavat, lait, esteettiset normit). Moraalin, arvojen ja normien käsitteitä tarvitaan pohdittaessa eettisiä kysymyksiä. Pohdinnassa voi olla apua vastakohtapareista: hyvä tai paha, sopiva tai epä-sopiva, laillinen tai laiton, perinteinen tai moderni, hyväksytty tai kielletty.

Eettinen ristiriita syntyy, kun ratkaistavaan asiaan vaikuttavat monet sinänsä selkeät eettiset periaatteet, jotka kuitenkin joutuvat keskenään ristiriitaan. Silloin joudutaan miettimään näiden periaatteiden keskinäistä painotusta. Esimerkiksi aborttioikeudesta keskusteltaessa joudutaan pohtimaan toisaalta syntymättömän lapsen oikeutta suojaan, toisaalta äidin oikeutta päättää asioistaan.

Etiikan ja lain suhde Yhteiskunnan lainsäädäntö pyrkii yleensä sopusointuun jäsentensä eettisten arvojen kanssa. Esimerkiksi lääketieteen teknologia tuo kuitenkin uusia hoidon ja säätelyn mahdollisuuksia, joita koskeva lainsäädäntö valmistuu vasta myöhemmin. Siksi erityisesti bioetiikassa tarvitaan jatkuvaa keskustelua ja valmiutta myös uusiin linjanvetoihin.

Egoisti valitsee teon, jonka seuraukset hyödyttävät häntä itseään mahdollisimman paljon. Tähän liittyy itsemääräämisoikeuden periaate, jonka mukaan jokaisella on oikeus tehdä itse omat valintansa muista riippumatta. Näin ajatteleva tupakoitsija pitää tupakointiaan täysin omana asianaan.

Altruisti valitsee tekoja, jotka aiheuttavat muille hyvää.